כפר עולמי · יחידה 5: יישובים כפריים ועירוניים · חוברת קטנה

עיור ומטרופולין

חוברת תלמיד · **ז' רגיל**

עיר שגדלה לאט ועיר שגדלה מהר מדי – ואיך נולד מטרופולין

שם:	כיתה:	תאריך:

מה בחוברת?

1. מושגי מפתח
2. קוראים: ערים שגדלות – כל אחת בדרכה
3. חלק א' – מתרגלים מושגים
4. חלק ב' – בודקים הבנה
5. חלק ג' – חושבים כמו גאוגרפים
6. כרטיס יציאה ✂

משחקים לשיעור הזה (חידון מהיר, איש תלוי, טריוויה ועוד) באתר: https://geo-z-chovrot-tiny.sites.tab.bot/

יצרה: רוית ראש בן ישי

מושגי מפתח

קראו את המושגים. נשתמש בהם בכל החוברת.

עיור יתר

מצב שבו העיר גדלה מהר יותר מיכולתה לספק דיור, תשתיות ושירותים לתושביה.

לדוגמה: שכונות בלי מים וביוב בשולי עיר ענק.

עיור

תהליך שבו חלק הולך וגדל מהאוכלוסייה עובר לגור בערים.

לדוגמה: כ-55% מתושבי העולם גרו בערים ב-2018.

פירוור

מעבר של משפחות מהעיר הצפופה אל הפרוורים בשוליה, ונסיעה יומית לעבודה בעיר.

לדוגמה: משפחה שעוברת ליישוב ירוק ליד העיר.

שכונת עוני

שכונה צפופה של בתים מאולתרים, בדרך כלל בשולי העיר, עם מחסור במים, ביוב וחשמל.

לדוגמה: בתים מפח על מדרון תלול.

עיר שינה

יישוב שרבים מתושביו עובדים בעיר המרכזית וחוזרים אליו בעיקר לישון.

לדוגמה: יישוב שמתרוקן בבוקר וחוזר בערב.

מטרופולין

אזור עירוני גדול: עיר מרכזית ומסביבה ערי לוויין וערי שינה הקשורות אליה בעבודה ובתחבורה.

לדוגמה: מטרופולין תל אביב.

פיתוח בר-קיימא

פיתוח שעונה על צורכי ההווה בלי לפגוע ביכולת הדורות הבאים לענות על צורכיהם.

לדוגמה: תחבורה ציבורית יעילה ופארקים ירוקים.

יוממות

נסיעה יומית הלוך ושוב בין מקום המגורים למקום העבודה, לעיתים בין יישובים שונים.

לדוגמה: רכבת בוקר מלאה בנוסעים לעיר.

קוראים

ערים שגדלות – כל אחת בדרכה

עיור הוא תהליך שבו חלק הולך וגדל מהאוכלוסייה עובר לגור בערים. בשנת 2018 גרו בערים כ-55% מתושבי העולם, וההערכה היא שעד 2050 השיעור יגיע לכ-68%. אבל הקצב, הסיבות והתוצאות שונים מאוד בין מדינות מפותחות למדינות פחות מפותחות.

ברוב המדינות המפותחות העיור התרחש בהדרגה, לאורך יותר ממאה שנה, והיום הוא מתון. לפני שבונים שכונה מכינים תכנית מתאר, מניחים צינורות מים וביוב וסוללים כבישים. משפחות רבות עוברות לפרוורים – פירוור – ונוסעות כל בוקר לעבודה בעיר. יותר ערים פועלות לפי עקרונות של פיתוח בר-קיימא.

במדינות פחות מפותחות רבים מהגרים מהכפר לעיר בתקווה לעבודה, לבריאות ולחינוך. העיר גדלה מהר מיכולתה לספק – עיור יתר. אין די דירות, ובשוליים ועל מדרונות תלולים צומחות שכונות עוני של בתים מאולתרים. מערכות המים, הביוב, האשפה והתחבורה קורסות תחת העומס.

כשעיר גדלה מאוד היא מתפשטת ומתחברת ליישובים סביבה, ונוצר מטרופולין: עיר מרכזית עם מקומות עבודה ושירותים, ומסביבה ערי לוויין וערי שינה. כבישים מהירים ורכבות מאפשרים יוממות – נסיעה יומית בין הבית לעבודה – וככל שהתחבורה משתפרת המטרופולין מתרחב, כמו מטרופולין תל אביב ומטרופולין לונדון.

חלק א' – מתרגלים מושגים

בחלק הזה נחבר כל מושג להגדרה שלו, ונזהה דוגמאות מהחיים.

1. התאימו: כתבו בריבוע את האות של ההגדרה המתאימה.

1. עיור	**א.** תהליך שבו חלק הולך וגדל מהאוכלוסייה עובר לגור בערים.
2. עיור יתר	**ב.** אזור עירוני גדול: עיר מרכזית ומסביבה ערי לוויין וערי שינה הקשורות אליה בעבודה ובתחבורה.
3. שכונת עוני	**ג.** מצב שבו העיר גדלה מהר יותר מיכולתה לספק דיור, תשתיות ושירותים לתושביה.
4. פירוור	**ד.** יישוב שרבים מתושביו עובדים בעיר המרכזית וחוזרים אליו בעיקר לישון.
5. מטרופולין	**ה.** שכונה צפופה של בתים מאולתרים, בדרך כלל בשולי העיר, עם מחסור במים, ביוב וחשמל.
6. עיר שינה	**ו.** מעבר של משפחות מהעיר הצפופה אל הפרוורים בשוליה, ונסיעה יומית לעבודה בעיר.

2. השלימו: לאיזה מושג מתאימה כל דוגמה?

מחסן מילים: מטרופולין עיר שינה יוממות פיתוח בר-קיימא

1. תחבורה ציבורית יעילה ופארקים ירוקים. – זו דוגמה ל־_____
2. רכבת בוקר מלאה בנוסעים לעיר. – זו דוגמה ל־_____
3. יישוב שמתרוקן בבוקר וחוזר בערב. – זו דוגמה ל־_____
4. מטרופולין תל אביב. – זו דוגמה ל־_____

חלק ב' – בודקים הבנה

חזרו לקטע הקריאה. הקיפו את התשובה הנכונה, וסמנו נכון או לא נכון.

1 מהו עיור יתר?

- ◯ א. עיר שגדלה לאט מאוד
- ◯ ב. מעבר מהעיר לכפר
- ◯ ג. עיר שגדלה מהר מיכולתה לספק דיור ושירותים
- ◯ ד. עיר עם הרבה פארקים

2 מה מאפיין את העיור במדינות מפותחות היום?

- ◯ א. עיור מתון עם תכנון ופירוור
- ◯ ב. גידול מהיר מאוד ושכונות עוני
- ◯ ג. נטישת כל הערים
- ◯ ד. היעדר תחבורה

3 מהי עיר שינה?

- ◯ א. עיר שבה ישנים ביום
- ◯ ב. עיר שאין בה בתים
- ◯ ג. עיר בלי תאורה
- ◯ ד. יישוב שתושביו עובדים בעיר המרכזית וחוזרים לישון

4 מה הקשר בין תחבורה להתרחבות המטרופולין?

- ◯ א. תחבורה טובה מאפשרת לגור רחוק יותר ולנסוע לעבודה, והמטרופולין מתרחב
- ◯ ב. אין קשר
- ◯ ג. תחבורה מקטינה את המטרופולין
- ◯ ד. תחבורה מונעת יוממות

5 לפי ההערכה, איזה אחוז מתושבי העולם יגורו בערים ב-2050?

- ◯ א. כ-25%
- ◯ ב. כ-68%
- ◯ ג. כ-40%
- ◯ ד. כ-99%

נכון או לא נכון? אם לא נכון – תקנו בשורה.

		נכון	לא נכון
1	במדינות מפותחות העיור התרחש בהדרגה לאורך יותר ממאה שנה.		
2	שכונות עוני צומחות בעיקר במרכזי ערים מתוכננות במדינות מפותחות.		
3	יוממות היא נסיעה יומית בין הבית לעבודה.		
4	פיתוח בר-קיימא מתעלם מהדורות הבאים.		

חלק ג׳ – חושבים כמו גאוגרפים

כאן אין תשובה אחת נכונה. כתבו במשפטים מלאים והסבירו את דעתכם.

1 השוו בין העיור במדינה מפותחת לעיור במדינה פחות מפותחת לפי שלושה תבחינים: קצב, תכנון ותוצאות.

2 הסבירו מה הן "קריסת מערכות עירוניות" ותנו שתי דוגמאות.

3 תארו את המטרופולין הקרוב אליכם: מהי העיר המרכזית ואילו יישובים קשורים אליה?

התחילו כך: העיר המרכזית היא... סביבה...

כרטיס יציאה – עיור ומטרופולין

גזרו לאורך הקו המקווקו ומסרו למורה. שם: _____

1 מהו עיור יתר?

2 מה ההבדל בין עיר לוויין לעיר המרכזית?

3 מהי יוממות?

איך הבנתי? ◯ הבנתי היטב ◯ הבנתי חלקית ◯ אני צריכים/ות עזרה